شەڕی هاوبەش لە گەڵ ئێران و ئۆتۆنۆمی کارتۆنی
و جاش وەزیرە کوردەکان
ڕێگرییەکانی بەردەم بە فەرمی ناسینی جینۆساید کردنی گەلی کورد

عەلی مەحمود محەمەد

لە حەوتەم دانیشتنی دادگایی فرانس ڤان ئەنراتدا , ڕۆژی چوارشەممە کاتژمێر 1 ی پاش نیوەڕۆ لە بەرواری 30-11-2005 , بەڕێز شۆڕش حاجی وەك بەشداربوییەك , لە نوسینەوەی ڕاپۆرتی هیومان ڕایتس وۆچ و کەسایەتییەکی سیاسی و پێشمەرگەیەکی بەشدار بوو لە بزاڤی چەکداری کوردستان لە سەرەتای سالآنی هەشتاوە لێکۆڵینەوەی لەگەڵدا ئەنجام درا , تاکو ببێت بە شایەدحاڵ بەسەر گومانلێکراو ڤان ئەنرات , کە هەنگاوی یەکەمە بۆ بە فەرمی ناسینی جینۆسایدکردنی گەلی کورد .

سەرەتا دانیشتنەکە بە پێناسی پێشمەرگە دەستی پێکرا , ئەگەر وشەی جاش لە شێخ موعتەسەمەوە هاتبێتە ناو فەرهەنگی هۆڵەندییەوە , ئەوا لە ڕێگەی کاك شۆڕش حاجییەوە , وشەی پێشمەرگە وەك دەستەواژەیەکی بە تەواوی دژ بە دەستەواژەی جاش , چووە ناو فەرهەنگی زمانی هۆڵەندیەوە .

ئەم دەستەواژەیە ناشرینی جاش بوونی بەشێکی گەورە لە کوردی سڕییەوە , کوردی وەك گەلێك ناساند هەست بە چەوساندنەوە دەکەن و دژ بە هەموو نایەکسانی و کۆیلەکردنێکن بەسەریاندا بسەپێنرێت لە لایەن داگیرکەرانەوە , کەسانێك لە جیاتی تاڵان و کوشت و بڕ ئامادەن لە پێناو بەدەستهێنانی مافەکانیان گیان بەخت بکەن , ئەم پێناسەیە بۆ پێشمەرگە کرا . هەرچەندە پێناسەکەی شۆڕش حاجی پێناسی کات و سەردەمی خۆی بوو , کات و سەردەمێك خەمی گەورەی شۆڕش حاجییەکان تێرکردنی سکی هەژاران و ڕەتکردنەوەی کۆیلەداری بوو , های هووو پێناسەکەی شۆڕش حاجی لە کوێ و ناشرینییەکانی ئەمڕۆ لە کوێ , ئەو چەکدارانەی بەناو پێشمەرگەوە ئەنجامی دەدەن ؟.

بەڕێز حاجی لە وەڵامی پرسیاری دادوەری گشتیدا , باسی لە لاسەنگی نەتەوەیی و پارسەنگی هێزی نێوان لایەنە کوردییەکان و حکومەت و سیاسەتی شۆڤینیستانەی بەعس و سەرکوتی کورد لە ساڵی 1961 وە کرد , باسی لە بەمیوان زانی کورد لەسەر خاکی خۆی , سەرکووت و قڕ کردن , دەرکردن و تەرحیلی کرد , ئامانجەکانی خەباتی چەکداری ڕونکردەوە , ڕووی فاشییانەو شۆڤینانەی بەعسی دەرخست .

لە وەڵامی پرسیاری ئایا پارتەکانی دیکەش هەمان چەکی ینك یان هەبووە , بەڕێزی وتی : نا لەبەر ئەوەی ئێران نەیدابوو پێیان .

دادوەر پرسیارێك قورسی ئاراستەی ڕێزدار حاجی کرد و وتی : کاتی وا هەبووە گروپە کوردەکان لەگەڵ ئێران پێکەوە شەڕیان کردبێت دژ بە عێراق ؟.

لە وەڵامدا شۆڕش حاجی , کە لە ئاوازی وشە دەربڕینەکانیدا , هەستی پێ دەکرا , وەڵامی بەڵێی زۆر پێ ناخۆش بوو , لێ نایەتوانی لێی هەڵبێت , لەبەر ئەوەی لە ڕاپۆرتی هیومان ڕایتس وۆچ , کە لەبەر دەست دادوەردا بوو نووسرابوو , بۆیە بە ناچاری وتی : بەڵێ جاری وا هەبووە .

دادوەر کە گوێی لەو هەموو تاوانانە گرت ڕێزدار حاجی دژ بە کوردبوون هەژماردی , هاوکات باسی پەرچەکرداری کورد و ئەو هەموو قوربانییەی داوییەتی , لە پێناو کۆتایی هێنان بە ستەمی نەتەوایەتی لە لایەن شۆڕشەوە گوێ لێ بوو , پرسیارێك سەیری کرد , ئەویش ئەمە بوو :

ئایا مرۆڤ دەتوانێت ببێت بە کورد ؟.

دادوەر دەیەویست بیسەلمێنێت , کورد مامەڵەی جیای لەگەڵدا کراوە , سەلماندنی ئەم خاڵە , پێویستە بۆ بە فەرمی ناسینی جینۆسایدکردنی گەلی کورد , بەڕێز حاجی بە هەموو توانایەکییەوە , هەوڵی خۆی دا بۆ سەلماندنی ئەم خاڵە .

وشەیەکی دیکە ئەو ڕۆژە زۆر قسەی لەسەر کرا , وشەی ئەنفال بوو , بە ماناو کردارەوە شیکرایەوە , هەر لە هاتنییەوە لە ناو قورئان , تاکو دەگاتە قوربانییەکانی لە بیابانەکانی عەرعەر .

داواکاری گشتی پرسیاری ئەوە لە بەڕێز حاجی دەکات : نەخشەیەك هەیە لە ڕاپۆرتی هیومان ڕایتس ۆچ سەبارەت بە کردەی ئەنفال , تۆ دەڵێیت دەوڵەت ویستوییەتی هەموو ناوچەکانی دەرەوەی شار وێران بکات , لێ لەم نەخشەیە هەندێك ناوچە دەبینین دەستیان لێ نەدراوە و ئەنفال نەیانی گرتۆتەوە, هۆی ئەمە چییە ؟ .

لە وەڵامدا بەڕێز حاجی تەنها باسی لە ناوچەی زاب و سورچیایەتی کرد کە بەهۆی جاشبونیانەوە دەست لە گوندەکانیان نەدراوە (هەرچەندە زۆر گوندی دەشتی حەریر و خەیلایەتی و دەشتی موصلێ و شێخان و بەڕانەتی و زرارەتی و هەرکیایەتی و .... دەستیان لێ نەدرا – لە منەوە) .

ئایا دەزانن مانەوەی ئەو گوندانە باجی زۆری سیاسی زۆری لەسەر دراوە ,, ئەمڕۆ هەست بە زیانە سیاسییەکانی جاش بوون دەکەین , جاش بوون بە مانای ڕازی بوونی بەشێك گەورە لە کوردە بە سیاسەتەکانی بەعس و ڕەتکردنەوەی جیاکاری .

بەڕێز حاجی لە وەڵامی پرسیارێکی داواکاری گشتی دا کە باس لە جیاوازی کۆمەڵ کوژی لە ناوچە جیاجیاکانی کوردستان کراوە وتی : ئەم پرسیارەم لە وەفیق سامەڕائی کرد لە وەڵامدا وتی : کاکە شۆڕش بۆ عێراق گرنگ نییە لە زاخۆ کورد هەبێت یان نا , بەڵام لە کەرکووك منداڵێکی کورد بکوژرێت بۆ عەرەب باشە .

پاش ئەوەی هیومان ڕایتس ۆچم ئاگادارکردەوە لەم هەڵوێستەی وەفیق , **2** کاتژمێر چاوپێکەوتنمان لەگەڵیدا ئەنجام دا بۆ ئەوەی هەمان وەڵامی جاری پێشوومان بۆ دوبارە بکاتەوە , بەڵام لەبەر ئامادە بوونی کانیرا نەیکردەوە .

ئەمە ئەو وەفیقەیە کورد گەیاندی بەو پلەیەی ئەمڕۆکە , ئاخۆ دەبێت نهێنی چەند تاوانی لابێت؟؟ , چەند منداڵی کوردی بەو بۆچەنەوە لە خاك نابێت ؟؟ .

داواکاری گشتی لە پرسیارێکی دیکەدا , باسی لە ژیانی پاشماوەی ئەنفال و قوربانییانی هەڵەبجە کرد , لە وەڵامدا بەڕێز حاجی ڕاستگۆیانە باسی ژیانی پڕ لە مەرگەساتی پاشماوەکانی کرد .

هەموو جیهان ئاگادارە لەگوزەرانی پاشماوەی ئەم قوربانیانە , تەنها دەسەڵاتدارییەتی کوردی نەبێت .

پارێزەری ئانرات پرسیار دەکات : گوایە کردەی ئەنفال بەهۆی ئەوەوە ئەنجام دراوە , کوردەکان لەگەڵ ئێران بە هاوبەشی دژ بە عێراق جەنگاون ؟.

بەڕێز شۆڕش حاجی لە وەڵامدا وتی : عێراق پەلاماری سعودییەو کۆیتی دا لێ ئەوان پشت و پەنای عێراق بوون لە جەنگی ئێران – عێراقدا , چۆن ئیتر پەلاماری کورد نادات ؟.

پرسیارێکی دیکە لە پارێزەرەکەی ئەنرات لە بەڕێز حاجی دەکرێت : ئایا وەزیری کورد لە حکومەتی عێراقدا هەبوو ؟ .

ئەم پرسیارەی بۆ ئەوە بوو بیسەلمێنێت حکومەتی عێراق جیاکاری دژ بە کورد ئەنجام نەداوە , بەڵگەش بوونی کوردە لە باڵاترین پلەی دەسەڵاتدا .

بێشك جاشەكان تا پلەی دەسەڵات و ئاستی خوێندنییان بەرزتر بووبێت , زیانی گەورەتریان گەیاندووە بە گەلەكەیان .

پارێزەر بۆ جارێكی دی : چەند گروپێكی كورد هەن پێكەوە لەگەڵ ئێران دژ بە عێراق جەنگاون , هەر یەكەیان مەبەستی خۆیان هەبووە , پێمان ناڵێیت مەبەستەكان چی بووە ؟.

بەڕێز حاجی : نموونە یەكێتی دەترسا عێراق بڕوخێت لە جەنگدا , ئێران بە بەشێك لە حكومەتی عێراقی بدەنە قەڵەم .

پارێزەرەكەی ئەنرات : جارێكی دی پرسیار دەكەمەوە , مەبەست لەم ئامانجە جیاجیایانە چییە ؟.

جارێكی دیكە پارێزەرەكەی ئەنرات : ئێستاش نەتووت ئامانجی ینك چی بوو لە عەمەلیاتی هاوبەش ؟؟ تا ئێستا وەڵامەكەت ڕوون نەبووە ؟.

دادوەری گشتی هەمان پرسیار ڕوون دەكاتەوە .

بەڕێز حاجی : بۆ ئەوەی بە هاوكاری ئێران عێراق بڕوخێنێت و مافی خۆی وەربگرێت .

پارێزەری ئانرات : ئامانجتان ئۆتۆنۆمی بوو بۆ كوردستان ؟.

بەڵێ ئۆتۆنۆمی و نەمانی جیاكاری لەگەڵ نەتەوەی عەرەب و بەشداریكردن لە بڕیار لە ناوەندی دەسەڵات .

دوا پرسیاری (دادوەری گشتی) : ئەگەر زمان و مافی كورد دانی پێدا بنرێت , ئیمكانی هەیە لەگەڵ نەتەوەكانی دیكە بژێت .

بەڵێ .

ئەوەی ئەو ڕۆژە گوێی لەو لێكۆڵینەوەیە بوایە , هەرچەندە بەڕێز حاجی بە زمانێكی پاراوو , دەوڵەمەندی لە ڕوی زانیاری , دوور لەبیركردنەوەی تەسكی پارتایەتی , هەموو توانای خۆی بەكارهێنا , بۆ سەلماندنی ئەوەی كورد لە عێراق جیاكاری لەگەڵدا كراوە , تەنانەت لە هەموو كوردستان , زۆرجار باسەكان دەهاتە سەر كوردستانی گەورە , بەڵام شەڕی هاوبەش لەگەڵ ئێران و ئۆتۆنۆمی كارتۆنی و جاش وەزیرەكان , ڕێگرییەكان بەردەم باسەكەی ئەو ڕۆژەمان بوون , وەك چقڵ لە ڕێگەی كورد هەڵتۆقیبوون .